

Mobilitatea interpartizană în Parlamentul României: studiu de caz; 2008-2012

Gorovei, Domnica

Veröffentlichungsversion / Published Version
Zeitschriftenartikel / journal article

Empfohlene Zitierung / Suggested Citation:

Gorovei, D. (2012). Mobilitatea interpartizană în Parlamentul României: studiu de caz; 2008-2012. *Studia Politica: Romanian Political Science Review*, 12(4), 605-635. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-448331>

Nutzungsbedingungen:

Dieser Text wird unter einer CC BY-NC-ND Lizenz (Namensnennung-Nicht-kommerziell-Keine Bearbeitung) zur Verfügung gestellt. Nähere Auskünfte zu den CC-Lizenzen finden Sie hier:
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.de>

Terms of use:

This document is made available under a CC BY-NC-ND Licence (Attribution-Non Commercial-NoDerivatives). For more information see:
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0>

Mobilitatea interpartizană în Parlamentul României

Studiu de caz: 2008-2012

DOMNICA GOROVEI

În spațiul public din România, și în special în presă, sunt utilizați ca sinonime termenii migrație politică, traseism, iar cei care fac acest gest sunt calificați drept dezertori, trasfugi sau chiar fripturiști¹, pentru a evidenția situația în care un ales (la nivel național sau local) își schimbă partidul din partea căruia a candidat. În mod evident, termenii ascund o critică a acestei practici, catalogată drept imorală, un semn al corupției clasei politice și a oportunismului aleșilor. Pornind de la această observație, dar și de la uzanța literaturii de specialitate², în studiul de față, vom utiliza mai degrabă noțiunile de mobilitate intraparlamentară, mobilitate interpartizană sau migrație, încercând să evităm pe cât posibil termenul „traseism”, care are conotații peiorative.

Prezentul studiu se concentrează pe mobilitatea intraparlamentară din România după 1992, o atenție deosebită fiind acordată legislaturii 2008-2012³. Articolul s-a născut din nevoia identificării evoluției fenomenului în perioada postcomunistă și a eventualelor schimbări produse de reforma electorală din 2008. Din această perspectivă, formulăm ipoteza că migrația intraparlamentară nu mai trebuie considerată, ca la începutul tranziției, ca fiind un accident, reprezentând o caracteristică a sistemului parlamentar românesc. Fenomenul a luat amploare după căderea comunismului ceea ce a sporit și implicațiile sale asupra sistemului politic în ansamblul său. În al doilea rând, ne propunem să verificăm dacă noua lege electorală din 2008 a sporit în mod considerabil autonomia aleșilor naționali față de partide, iar migrația intraparlamentară va fi folosită drept indicator pentru a testa această ipoteză.

În privința metodologiei, datele folosite în articol sunt preluate de pe paginile internet oficiale ale celor două Camere ale Parlamentului⁴. De asemenea, am corelat aceste informații cu resursele oferite de Institutul pentru Politici Publice⁵, organizație

¹ Regăsim, spre exemplu, termenul la Teodor Meleșcanu pe când era liderul Alianței pentru România: „Relația dintre noi și PDSR nu este relația dintre o disidență și partidul-mamă, ci o relație între două partide aflate în competiție la alegerile prezidențiale. În acest moment trebuie să se decidă dacă suntem un partid cu care să se poată angaja o discuție sau suntem partidul coloneilor, adunătură de fripturiști și trădători”, în „Teodor Meleșcanu, liderul unui «partid de colonei și fripturiști»”, *România liberă*, 12 august 1999.

² Literatura de specialitate folosește formule precum „political tourists” sau „institutional nomads” pentru a descrie „elite care investesc (prea) puțin în partidele la care sunt afiliate și al căror comportament este (prea) puțin influențat de aceste partide”, Goldie SHABAD, Kazimierz M. SŁOMCZYŃSKI, „Inter-Party Mobility among Parliamentary Candidates in Post-Communist East Central Europe”, *Party Politics*, vol. 10, no. 2, 2004, p. 170.

³ Datele au fost adunate până la 15 octombrie 2012, alegerile parlamentare fiind fixate pentru 9 decembrie 2012.

⁴ www.cdep.ro și www.senat.ro

⁵ www.ipp.ro și www.alesiivoteaza.ro

neguvernamentală care s-a interesat încă de la începutul anilor 2000 cu predilecție de chestiunea migrației politice

PRINCIPALELE REPERE TEORETICE ȘI JURIDICE ALE LEGISLATIVULUI

Parlamentul, instituție reprezentativă prin excelență

Democrația modernă are la bază principiul reprezentării politice, a delegării puterii de decizie aleșilor, prin intermediul alegerilor. De aici și folosirea sintagmei „democrație reprezentativă”¹. Politologul francez Philippe Braud distinge între cele două realități pe care le desemnează reprezentarea politică. Este vorba pe de o parte despre procesul prin care reprezentanții sunt mandatați de o colectivitate mai largă cu scopul de a lua hotărâri în locul ei, iar pe de altă parte reprezentarea politică desemnează adunarea acestor reprezentanți, în cazul reprezentării naționale, fiind vorba despre Parlament².

Lăsând la o parte discuția despre tipul regimului românesc postcomunist, profund „eclectic”³, ne vom limita la trasarea principalelor trăsături ale Parlamentului. Constituția României⁴ face din legislativul bicameral – Camera Deputaților și Senatul – „organul reprezentativ suprem al poporului român” (art. 61). Însă „actualul regim politic românesc este organizat în jurul unui bicameralism perfect egalitar, Camera Deputaților și Senatul fiind alese pe baza aceleiași formule electorale, în aceleași circumscripții și având aceleași prerogative și funcții”⁵. Există totuși două diferențe între cele două Camere: norma de reprezentare este diferită (1 deputat reprezintă cca. 70 000 de locuitori, în timp ce un senator reprezintă cca. 160 000 de locuitori⁶), iar

¹ Jean-Louis QUERMONNE, *Les régimes politiques occidentaux*, Éditions du Seuil, Paris, 1996, pp. 91-92.

² Philippe BRAUD, articolul „Représentation politique”, în Guy HERMET, Bertrand BADIE, Pierre BIRNBAUM, Philippe BRAUD, *Dictionnaire de la science politique et des institutions politiques*, Armand Colin, Paris, 2001, p. 271. La același autor regăsim reluate în mod clar și succint cele patru accepțiuni ale conceptului reprezentare politică: (1) ideea de delegare (sau mandat) pe care alegătorii o dau reprezentanților; (2) reprezentarea socială, însemnând că între aleși și alegători trebuie să existe o similitudine fidelă; (3) accepțiunea care își regăsește inspirația în universul teatrului și folosește mijloace specifice acestei arte pentru a stimula imaginarul social; (4) reprezentarea ca simbol, pornind de la percepții și formulări subiective despre „real”. Philippe BRAUD, „Théories de la représentation. Introduction”, în François d'ARCY, *La Représentation*, Economica, Paris, pp. 33-37.

³ Cristian PREDA, Sorina SOARE, *Regimul, partidele și sistemul politic din România*, Nemira, București, 2008, p. 26. Regimul recuperează elemente din regimul semi-prezidențial de tip francez, fără a oferi însă șefului statului toate prerogativele de care se bucură Președintele celei de-a V-a Republici franceze. V. Giovanni SARTORI, „Sul sistema costituzionale romeno”, *Studia Politica. Romanian Political Science Review*, vol. II, no. 1, 2002, pp. 5-9.

⁴ Constituția României din 1991, publicată în *Monitorul Oficial al României*, partea I, nr. 233 din 21 noiembrie 1991, modificată în 2003 și publicată în *Monitorul Oficial al României*, partea I, nr. 767 din 31 octombrie 2003. Referințele sunt la textul din 2003.

⁵ Cristian PREDA, Sorina SOARE, *Regimul, partidele și sistemul politic...cit.*, p. 28.

⁶ Ceea ce raportat la populația României este o „supradimensionare legislativă, legislativul român corespunde unei populații de 36 de milioane de locuitori”, *ibidem*, p. 96.

în Camera inferioară sunt incluși reprezentanții organizațiilor minorităților naționale care nu ating pragul electoral la alegeri (art. 62, alin. 2). Parlamentul este ales „prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat” (art. 62, alin. 1) pentru un mandat de patru ani, formula electorală fiind stabilită prin lege electorală. După 1989 „instabilitatea legislativă”¹ a caracterizat regimul din România, fiecare scrutin fiind precedat de schimbarea legislației electorale. Celor patru legi electorale – adoptate în 1990, 1992, 2004 și respectiv 2008 – le-au fost aduse numeroase modificări (marea majoritate prin ordonanțe de urgență ale guvernelor) care au vizat mai degrabă schimbări legate de modul de derulare a procesului electoral, excepția constituind-o reforma electorală din 2008. Astfel, din 1990 până în 2008 a funcționat un sistem proporțional pe liste utilizând formula d'Hondt pentru transformarea voturilor în mandate. Este vorba despre liste pre-ordonate blocate, sistem care acordă o putere totală partidelor în selectarea candidaților și stabilirea ordinii acestora pe liste, alegătorii neputând influența această ordine². Deși modul de scrutin proporțional își propune o traducere cât mai fidelă a voturilor în mandate, Daniel Barbu găsește că în cazul românesc există o „nereprezentativitate proporțională”³, din cauza absenteismului⁴ și a existenței pragului electoral, partidele mari primind prime electorale consistente în urma redistribuirii procentelor partidelor mici⁵. Articolul va arăta că acest deficit de reprezentare este accentuat după alegeri în urma mutațiilor care au loc în legislativ, în urma migrației aleșilor.

Parlamentul ca monopol al partidelor politice

Analiza dinamicii parlamentare din România postcomunistă arată că funcțiile partidelor politice – prin intermediul aleșilor lor – nu se limitează după alegeri la o simplă reprezentare a poporului, ci partidele își propun reconfigurarea forțelor din Parlament chiar și între două momente electorale. Efortul postelectoral al partidelor vizează schimbarea compoziției politice a legislativului, fiecare dintre ele dorind să își sporească efectivele. Partidele politice gestionează această permutare a deputaților și senatorilor de la o formațiune la alta, fiecare încercând să își învingă adversarul nu doar prin alegeri, ci și ulterior, în Parlament⁶. Este o practică care evocă descrierea făcută de Daniel Barbu sistemului: o partidocrație⁷ ori o democrație a partidelor⁸. În virtutea faptului că

¹ *Ibidem*, pp. 87-88.

² Pierre MARTIN, *Sistemele electorale și modurile de scrutin*, trad. de Marta Nora Singer, Regia Autonomă Monitorul Oficial, București, 1999, p. 95.

³ Daniel BARBU, *Republica absentă*, Nemira, București, 1999, pp. 163-180.

⁴ Atât în 1992 cât și în 1996 partidele parlamentare nu au obținut, împreună, decât 60% din numărul total al cetățenilor cu drept de vot mai ales ca efect al absenteismului a circa un sfert din electorat, a buletinelor anulate și a pragului electoral, *ibidem*, p. 168.

⁵ Spre exemplu în 2000 partidele care nu au trecut pragul electoral cumulasera aproape 20% din voturi, Cristian PREDA, Sorina SOARE, *Regimul, partidele și sistemul politic...cit.*, pp. 96-97.

⁶ Daniel BARBU, *Republica...cit.*, p. 173.

⁷ Preluând termenul de la Mauro CALISE, „The Italian Particracy: Beyond President and Parliament”, *Political Science Quarterly*, vol. 109, no. 3, Summer 1996, pp. 441-460.

⁸ Preluând termenul de la Bernard MANIN, *Principes du gouvernement représentatif*, Flammarion, Paris, 1996, pp. 264-276.

„scrutinul de listă fără vot preferențial [...] presupune atașamentul față de partid în defavoarea fidelității față de electoral și penalizează independența de gândire [...] modelul de scrutin proporțional transformă, în plan concret, democrația reprezentativă într-o democrație a partidelor”,

ceea ce ajunge să funcționeze ca o

„partidocrație, adică o formă de guvernare în care partidele dețin monopolul absolut al personalului, resurselor și politicilor guvernamentale [...] partidele românești nu se reprezintă decât pe le însele”¹.

Ce fel de mandat au aleșii?

Modul în care a fost conceput și înțeles mandatul aleșilor naționali a cunoscut forme diferite de-a lungul timpului, cea mai cunoscută distincție fiind cea dintre mandatul imperativ și cel reprezentativ, cel din urmă, tipic modernității politice. Dacă mandatul imperativ presupunea un control absolut și continuu al alegătorului asupra alesului, mandatul reprezentativ presupune contrariul: alesul este autonom, este delegat de către electori prin intermediul alegerilor, însă modul în care își duce la capăt acest mandat îi aparține în exclusivitate. Majoritatea democrațiilor moderne consolidate interzic de altfel mandatul imperativ, așa cum o face și Constituția României la art. 69, lit. (2), instituind mandatul reprezentativ.

Complexitatea vieții politice moderne face însă ca această independență a alesului față de alegători să creeze o nouă dependență, pe fondul creșterii rolului partidelor politice. Independența de alegător, arată Bernard Manin, este înlocuită începând cu secolul al XIX-lea, cu subordonarea alesului față de deciziile partidului, parlamentarul fiind redus la rolul de simplu votant al directivelor partidului². Articolul 64 din Constituția României precizează că deputații și senatorii se află în serviciul poporului, stabilind drept obiectiv pentru partidele politice contribuția „la definirea și la exprimarea voinței politice a cetățenilor, respectând suveranitatea națională, integritatea teritorială, ordinea de drept și principiile democrației” (art. 8, alin.2). Modernitatea a schimbat de asemenea modul în care este perceput mandatul legislativului și al aleșilor naționali. Astfel, treptat, parlamentarii au căpătat autonomie, mandatul a căpătat perspectiva personală care lipsea, așa cum o arată Pierre Rosanvallon, pe vremea Revoluției Franceze³, când Adunarea Națională era cea care reprezenta națiunea. Această mutație a permis dezvoltarea studiilor privind comportamentul aleșilor.

Am făcut aceste scurte observații teoretice și juridice pentru a arăta că în zilele noastre mandatul aleșilor este definit în primul rând prin complexitatea sa⁴, iar

¹ Daniel BARBU, *Republica...cit.*, pp. 149-150 și 161.

² Bernard MANIN, *Principes du gouvernement...cit.*, p. 209.

³ Pierre ROSANVALLON, *Le peuple introuvable*, Gallimard, Paris, 1998, pp. 43-45.

⁴ Nu am descris decât două aspecte legate de mandat. Pentru a da un singur exemplu, în 1959, Eulau, Wahlke, Buchanan și Ferguson disting între funcțiile reprezentantului: administrator (*trustee*), delegat (*delegate*) și om politic (*politico*), precum și între trei direcții pe care alesul le poate urmări în exercitarea mandatului: orientarea către circumscripție, către stat în ansamblul său sau indistincția celor două paliere. Heinz EULAU, John C. WAHLKE,

fenomenul mobilității politice trebuie înțeles pornind de la aceste viziuni asupra mandatului și de la normele în vigoare.

Reforma electorală din 2008

Al șaselea test electoral legislativ după 1989 aduce o schimbare a logicii de reprezentare, reprezentarea proporțională fiind completată de logica majoritară. Astfel, după ce din 1990 până în 2004 s-a aplicat un mod de scrutin proporțional pe liste, în 2008¹ funcționează un sistem hibrid, mixt, care recuperează elemente tipice formulei majoritare, limitate prin elemente tipice formulei proporționale. În fața obiectului reprezentării cât mai fidele a votului de la urne se impune, pe fondul experienței guvernelor post-decembriste², nevoia asigurării unei majorități care să asigure stabilitatea guvernamentală. Astfel, tema „uninominalului”³ a marcat o bună perioadă din postcomunismul românesc (în special începând cu a doua parte a anilor 1990), pornind de la critica sistemului pe liste care institua monopolul partidelor asupra selecției personalului politic⁴, calificat drept netransparent și care nu permitea alegătorului să cunoască în mod real candidații.

Modul de scrutin instituit în 2008 reprezintă un compromis făcut la nivelul partidelor politice, nici unul dintre acestea nefiind dispus să asume un sistem majoritar pur⁵. De altfel principiul reprezentării proporționale este consemnat și în acest act normativ în mod explicit: alin. 1 al art. 5 stipulează că „deputații și senatorii se aleg în colegii uninominale [...] prin scrutin uninominal, potrivit principiului reprezentării proporționale”. Alexandru Radu descrie Legea 35/2008 ca fiind „un mod de scrutin în care alegerea parlamentarilor se desfășoară în circumscripții uninominale, iar repartizarea mandatelor se face după regula proporționalității”⁶. Prima parte a afirmației se referă la faptul că reperul pentru trasarea circumscripțiilor electorale rămâne județul, însă legea operează o decupare a fiecărui județ în mai multe colegii uninominale, în limita numărului total de deputați și senatori din

William BUCHANAN, Leroy C. FERGUSON, „The Role of the Representative: Some Empirical Observations of the Theory of Edmund Burke”, *The American Political Science Review*, vol. 53, no. 3, 1959, pp. 742-756.

¹ Legea nr. 35/2008 pentru alegerea Camerei Deputaților și a Senatului, publicată în *Monitorul Oficial al României* nr. 196 din 13 martie 2008.

² Marea majoritate guverne de coaliție marcate de dispute între partidele din interiorul coaliției, cu o durată medie de la 684 de zile, adică 45% din durata normală, Cristian PREDA, Sorina SOARE, *Regimul, partidele și sistemul politic...cit.*, p. 129.

³ Alexandru Radu subliniază în lucrările sale folosirea eronată a termenului uninominal – care se referă la mărimea circumscripției, care poate fi uninominală sau plurinominală – pentru a descrie ceea ce este în realitate modul de scrutin majoritar. Alexandru RADU, „Reformă sau experiment electoral?”, *Sfera politicii*, anul XVII, nr. 131-132, 2009, pp. 15 și 17.

⁴ Deși, conform teoriei politice, aceasta este una dintre funcțiile principale ale unui partid politic.

⁵ Uniunea Social-Liberală (formată din Partidul Social Democrat și Partidul Național Liberal) încearcă implementarea unui sistem majoritar într-un tur pentru alegerile din 2012, dar Curtea Constituțională, sesizată de parlamentari ai Partidului Democrat Liberal, admite obiecția de neconstituționalitate formulată. Decizia nr. 682/27 iunie 2012, publicată în *Monitorul Oficial al României* nr. 473 din 11 iulie 2012.

⁶ Alexandru RADU, „Reformă sau experiment...cit”, p. 18.

circumscripția respectivă. Modul de transformare a voturilor în mandate este mai complicat, deoarece se calculează pornind de la trei niveluri teritoriale – colegiul, circumscripția și ansamblul țării –, legea introducând, pe lângă pragul de 5%, un prag electoral alternativ¹. În colegiile în care nici un candidat nu a obținut la urne majoritatea absolută, mandatele sunt alocate pornind de la regulile care au funcționat și pentru alegerile anterioare, adică folosirea metodei coeficientului electoral simplu la nivelul circumscripției electorale și metoda d'Hondt la nivel național². Astfel, prima electorală continuă să avantajeze partidele mari, creând un deficit de reprezentare, în plus rezultatele dovedind existența unor deficiențe majore ale noii formule³.

O altă noutate a modului de scrutin introdus în 2008 este legată de mecanismul de înlocuire a locurilor rămase vacante (în urma demisiei sau decesului parlamentarului). Astfel, dacă până în 2008 mandatul era asumat de persoanele de pe listele de supleanți ale partidelor, de data aceasta trebuie organizate alegeri parțiale. Și aici rezidă o nouă sursă a deficienței de reprezentare a Parlamentului, așa cum o va arăta studiul de caz al mobilității în mandatul 2008-2012.

CE ESTE MOBILITATEA INTERPARTIZANĂ?⁴

Prin mobilitate (sau migrație) politică înțelegem fenomenul prin care un ales decide să părăsească partidul politic din partea căruia a candidat și, evident, a fost ales. Iar evoluția sa politică ulterioară poate însemna fie păstrarea unei neutralități politice în raport cu ansamblul scenei politice (adoptând statutul de independent⁵), fie înscrierea într-un alt partid⁶. Adoptăm perspectiva conform căreia în epoca modernă, alegătorii votează mai puțin candidatul ca persoană, cunoștințele despre acesta fiind limitate, și mai degrabă partidul ca reprezentant al „culorilor” unui partid⁷.

În continuare vom distinge între două tipologii ale mobilității. Prima distincție la care ne oprim are drept criteriu poziția ocupată de aleșii care schimbă partidul,

¹ Art. 47, alin. 2, lit. c din Legea 35/2008 prevede: pentru Camera Deputaților și Senat, prin îndeplinirea cumulativă a condiției obținerii a șase colegii uninominale pentru Camera Deputaților și a trei colegii uninominale pentru Senat.

² Pentru descrierea modului de repartizare a mandatelor și exemplificarea mecanismului electoral v. Alexandru RADU, „Reformă sau experiment...cit”.

³ Cel mai important fiind faptul că sistemul complicat de distribuire a mandatelor a permis intrarea în Parlament a unor candidați care se clasaseră în colegiu pe locul 2 și chiar pe locul 3.

⁴ Trebuie precizat că termenul utilizat în România, *migrația politică*, nu este folosit în literatura de specialitate în cazul schimbării apartenenței partizane a aleșilor, ci exclusiv pentru a desemna deplasarea unei anumite populații, a unui anumit grup de pe un teritoriu pe altul. Este motivul pentru care am preluat și termenul consacrat *mobilitate interpartizană*. V. spre exemplu Goldie SHABAD, Kazimierz M. SŁOMCZYNSKI, „Inter-Party Mobility among Parliamentary Candidates...cit.”.

⁵ Considerăm și acest caz ca fiind asimilabil mobilității interpartizane deoarece presupune schimbarea statutului partizan al alesului. În plus, cazurile în care alesul nu aderă la un alt partid politic sunt marginale. Mai jos explicăm care sunt situațiile care se ascund în spatele etichetei de deputat sau senator „independent”.

⁶ În presă cazurile nu sunt abordate în mod similar. Termenul traseism se referă mai degrabă la prima situație.

⁷ Bernard MANIN, *Principes du gouvernement...cit*, p. 264.

existând mobilitate la nivel local, a aleșilor locali și județeni și, respectiv, mobilitate la nivel național. Studiul de față se concentrează asupra migrației intraparlamentare, analizând cazurile deputaților și senatorilor care decid să-și schimbe afilierea partizană odată ajunși în legislativ. O a doua tipologie este cea teoretizată de Goldie Shabad și Kazimierz M. Slomczynski, care au distins între mobilitatea structurală, rezultată în urma reconfigurării unor partide politice (fuziuni, sciziuni, dispariții) și mobilitatea voluntară, rezultatul „unei decizii individuale a politicianului”¹. Acestei ultime distincții îi putem adăuga, pornind de la criteriul numeric, diferența dintre migrația individuală și migrația unui grup de aleși, situație care traduce de cele mai multe ori existența unor probleme și conflicte acutizate la nivelul formațiunii respective. Însă cele două nu se suprapun deoarece plecarea mai multor parlamentari dintr-un partid în același moment nu trebuie înțeleasă automat ca având la bază un proiect politic comun².

Importanța mobilității în general, și implicit și a celei intraparlamentare, capătă sens dacă este abordată din două perspective: cea a partidelor politice și cea a reprezentării politice.

Analizată din prima perspectivă, migrația politică măsoară gradul de coeziune existent la nivelul formațiunilor politice și loialitatea membrilor față de partid. Plecând de la premisa că partidele vor propune în competiția pentru legislativ elitele partidului, ne așteptăm să regăsim la ele un atașament mai mare față de partid decât la un membru obișnuit. Este și motivul pentru care plecarea unui parlamentar poate destructura formațiunea, cel puțin la nivelul organizației locale. Cu siguranță, o astfel de mișcare discreditează în ochii electoratului atât funcția de parlamentar cât și partidele, care se dovedesc incapabile să-și gestioneze resursele umane. Migrația politică este un indicator al faptului că partidele politice nu au depășit etapa în care legăturile se bazează mai degrabă pe relații personale, directe cu liderii și mai puțin pe împărtășirea unor idei și valori, recrutarea membrilor având la bază mai degrabă relații afective decât criterii obiective și clar definite³.

Migrația politică dobândește o semnificație mai profundă din perspectiva reprezentării politice. Deoarece, atât în cazul aleșilor locali, cât și în cazul aleșilor naționali, migrația politică aduce un deficit principiului democratic al reprezentării. În cazul mobilității intraparlamentare, configurația politică rezultată la urne este negociată chiar de partidele parlamentare. Mai exact, odată ce partidele află care este rezultatul alegerilor și numărul de mandate care îi revine fiecăruia, aceleași formațiuni acționează pentru a-și spori puterea în legislativ, modificând în acest fel voința alegătorilor și rezultatul de la urne. Mobilitatea aleșilor este rezultatul negocierilor și calculelor partidelor pentru a-și spori ponderea în Parlament.

¹ Goldie SHABAD, Kazimierz M. SLOMCZYNSKI, „Inter-Party Mobility among Parliamentary Candidates...cit.”, pp. 156-158, distincție preluată și de Gabriella ILONSZKI, Michael EDINGER, „MPs in Post-Communist and Post-Soviet Nations: A Parliamentary Elite in the Making”, *The Journal of Legislative Studies*, vol. 13, no. 1, 2007, p. 144.

² Spre exemplu, în legislatura 2000-2004, în mai 2001, patru deputați ai Partidului România Mare (Mircea Bucur, Dorin Lazăr Maior, Valentin Păduroiu și Codrin Ștefănescu) decid, pe fondul unor dispute cu liderul partidului, Corneliu Vadim Tudor, să părăsească partidul, toți patru înscriindu-se în partidul aflat la guvernare la acel moment, Partidul Democrației Sociale din România. Este numai un caz pentru a evoca faptul că nu orice migrație în grup este migrație structurală.

³ Sorina SOARE, „Sistemul partizan românesc: catalizator sau obstacol al consolidării democratice?”, *Studia Politica. Romanian Political Science Review*, vol II, no. 1, 2002, p. 132.

Până la reforma electorală din 2008, sistemul proporțional pe liste presupunea un vot eminamente politic. Așa cum am arătat, unul dintre motivele pentru care a fost contestat a fost chiar monopolul partidelor asupra candidaturilor și lipsa unei legături directe între candidat și alegători. Sorina Soare califică mobilitatea intraparlamentară drept „*tricherie politique*”, deoarece introduce o personalizare a mandatului care nu se regăsește în momentul votului. Mai mult, alegătorul nu are vreo garanție că votul său nu va fi transformat ulterior într-un vot de susținere a unui alt partid¹.

Cum stau lucrurile după reforma electorală din 2008? Așa cum am văzut, această reformă a însemnat, în teorie, o personalizare a votului. Deoarece votul în circumscripții uninominale le oferă candidaților mai multă vizibilitate, posibilitatea de a fi aleși majoritar, dacă obțin 50%+1 din voturi, și deci, o mai mare autonomie în exercitarea mandatului față de predecesorii lor aleși pe liste. Însă, cum legislatorul a ales o soluție de compromis și nu a mers până la capăt cu adoptarea unui mod de scrutin majoritar, pornind de la experiența campaniei și de la rezultatele votului, concluziile trebuie nuanțate. Noul sistem nu elimină monopolul partidelor în selectarea candidaților, în continuare aceștia trec prin filtrul partidelor politice. În plus, dacă analizăm rezultatele², numărul candidaților care au câștigat majoritatea în colegiile uninominale este redus. Astfel, numai 85 de deputați (25%) și 31 de senatori (22%) sunt aleși din prima etapă, adică obțin la urne peste 50%+1 din voturi în colegiu și se bucură de o legitimitate puternică. Restul beneficiază în continuare de pe urma sistemului de redistribuire la nivelul circumscripției și apoi la nivel național, fiind înregistrate cazuri în care candidați care s-au clasat pe locul al doilea au obținut mandatul în detrimentul candidatului de pe locul întâi. În aceste condiții, deși nu negăm apariția unei anumite autonomii și individualizări a candidaților, care nu exista în sistemul anterior, considerăm că mobilitatea din Parlament continuă, cu aceste câteva excepții, în aceleași limite ca și înainte de 2008.

Ce înseamnă a fi parlamentar independent?

Regulamentele ambelor camere ale Parlamentului atestă posibilitatea deputaților și a senatorilor de a fi independenți. Este vorba pe de o parte despre alegerea unui candidat independent, situație care nu s-a produs decât o singură dată după 1989³, iar pe de alta despre parlamentari aleși din partea unui partid care devin după validare independenți. Iar în cea de-a doua situație în spatele acestei etichete identificăm mai multe variante. O primă situație este cea a independentului neafiliat vreunui grup politic, care poate însemna fie o independență totală de formațiunile partizane, fie faptul că parlamentarul respectiv nu este afiliat unei formațiuni din legislativ, dar poate avea o altă înregimentare politică⁴. Situația independenților afiliați unui grup politic este poate cea mai transparentă în privința afilierii partizane a aleșilor, aici înglobând cazurile în care parlamentarii respectivi nu sunt membri ai vreunui partid,

¹ *Ibidem*, p. 134.

² http://www.becparlamentare2008.ro/rezul/rep_mand_et2.htm, consultat la 15 august 2012.

³ Antonie Iorgovan, ales senator independent în 1990.

⁴ De exemplu deputatul Ștefan Pirpiliu demisionează din PDL în august 2012, este independent neafiliat, însă *de facto* membru al Partidului Forța Civică.

însă susțin un grup parlamentar. Nu în ultimul rând, un parlamentar independent poate fi membru al unui partid constituit după alegerile pentru legislatura respectivă, neputând asuma apartenența partizană respectivă în cadrul Parlamentului. Este situația în care s-au regăsit după 1997 parlamentarii partidului Alianța pentru România, condus de Teodor Meleșcanu. O situație similară are loc după crearea, în primăvara anului 2010, a Uniunii Naționale pentru Progresul României (UNPR), partid al cărui membri, chiar dacă afiliați grupului progresist, nu pot asuma această identitate partizană în mod direct, rămânând independenți în consemnările oficiale.

EVOLUȚIA MOBILITĂȚII INTRAPARLAMENTARE (1992-2012)

Deși referințele din presă legate de migrație sunt numeroase, iar cazurile atent inventariate, lipsește imaginea de ansamblu asupra evoluției mobilității intraparlamentare de-a lungul perioadei postcomuniste. Cercetarea exclude primul legislativ ales (1990-1992) deoarece nu s-au înregistrat efectiv plecări de la un partid la altul, ci numai o rată ridicată de reînnoire a membrilor Parlamentului: 68 de deputați (17%) și 22 de senatori (15%) își încheie mandatul înainte de termen.

Analiza statistică a datelor

Analiza datelor din Tabelul 1 arată că mobilitatea aleșilor la nivelul Parlamentului a crescut în mod constant de la o legislatură la alta, urmând o tendință ascendentă, iar dimensiunea pe care a căpătat-o fenomenul devine evidentă comparând valorile din prima legislatură cu cele din ultima, dinamica mobilității fiind de aproape trei ori mai mare în prezent decât în 1992-1996.

Tabelul 1

Evoluția mobilității intraparlamentare în perioada 1992-2012

Legislatură	Camera Deputaților		Senat		Camera Deputaților+Senat	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr	%
2008-2012	68	20,05	35	25,57	103	21,63
2004-2008	83	21,95	28	12,88	111	20,55
2000-2004	39	9,92	18	11,08	57	10,25
1996-2000	48	13,07	29	18,83	77	14,83
1992-1996	35	9,18	3	1,85	38	6,99

Tabelul reunește în principal datele de pe paginile oficiale de internet ale celor două Camere ale Parlamentului, pornind de la numărul total de parlamentari care au schimbat cel puțin un partid odată aleși¹. Tabelul regroupează separat datele pentru Camera Deputaților, pentru Senat și respectiv pentru ambele Camere, în fiecare situație fiind indicat numărul celor

¹ Cifrele nu însumează și cazurile locurilor vacante înainte de termen, deși reprezintă un element care scade reprezentativitatea forului legislativ. Este de altfel și motivul pentru care unele studii asimilează ambele situații mobilității parlamentare. V. Alexandru RADU,

care au părăsit partidul din partea căruia au fost aleși și procentul acestora raportat la numărul total al membrilor forului (care nu coincide neapărat cu cel de la începutul legislaturii, fiind incluse și persoanele validate ulterior)¹.

Cea mai mică rată a mobilității s-a înregistrat în legislatura 1992-1996, când 35 de deputați și numai 3 senatori, adică 7% din ansamblul parlamentarilor, au părăsit partidele pe listele cărora au fost aleși. Fenomenul se amplifică puternic între 1996 și 2000, când 48 de deputați și 29 de senatori, adică 15% din totalul membrilor legislativului, își schimbă partidul. O scădere minoră este înregistrată în mandatul 2000-2004, când 39 de deputați și 18 senatori, adică puțin peste 10% dintre parlamentari, demisionază din formațiunea politică inițială. Tendința de creștere a mobilității revine însă după 2004, când este înregistrat cel mai mare număr de demisii din toată perioada analizată: 83 de deputați și 28 de senatori, adică 21% dintre aleși, decid să abandoneze formațiunile pe listele cărora au fost confirmați. În perioada 2008-2012 procentul parlamentarilor care părăsesc partidul inițial este în creștere (21%), 68 de deputați și 35 de senatori schimbând formațiunea inițială.

Privind cu atenție cifrele pentru ultimele două legislaturi, observăm că, deși în 2004-2008 un număr mai mare de parlamentari își schimbă apartenența politică inițială (111 față de 103), totuși în mandatul 2008-2012 procentul din numărul total este mai ridicat (20,55% față de 21,63%). Această răsturnare de cifre se explică prin faptul că numărul persoanelor care au ocupat funcția de parlamentar a fost mai mare în 2004-2008 decât în 2008-2012. Mai exact, în timp ce în primul mandat a funcționat un scrutin pe liste care permitea o completare imediată a locurilor vacante, modul de alegere din 2008 presupune organizarea de alegeri parțiale. Iar majoritatea acestora rămân neocupate deoarece astfel de scrutine sunt organizate numai pentru cinci din cele 44 de mandate vacante.

Cu excepția legislaturii 2000-2004, când se înregistrează o scădere față de mandatul anterior, rata mobilității a crescut de la un legislativ la altul. În plus, se observă două creșteri importante – 1996-2000 și 2004-2008 –, când mobilitatea se dublează față de precedenta legislatură – 7% față de 14% și, respectiv 21% față de 10%. În concluzie,

Violeta STOLERU, „Mobilitatea parlamentară. Studiu privind legislatura 2000-2004“, *Sfera politică*, anul XII, nr. 110-111, 2004, pp. 29-38.

¹ Elaborarea bazei de date privind deputații și senatorii care au schimbat afilierea partizană după 1992 nu a putut fi făcută exclusiv pornind de la site-urile oficiale ale celor două Camere. Deoarece acestea conțin numeroase lacune sau imprecizii (deși observăm o încercare constantă a responsabililor de a actualiza aceste pagini), informațiile fiind din ce în ce mai vagi și incomplete pe măsură ce luăm în considerare o legislatură mai îndepărtată. În acest sens, este necesară coroborarea informațiilor de pe site cu alte surse precum presa ori studiile pe același subiect (în cazul de față studiile IPP). Însă, de cele mai multe ori, și în urma acestui demers reies diferențe substanțiale. Astfel, culegerea datelor presupune de cele mai multe ori analizarea fiecărui caz în parte, consultarea a minim două surse pe lângă site-ul Camerei ori cel al Senatului. În aceste condiții, o operațiune care poate părea simplă, precum identificarea celor care au migrat, devine problematică. Spre exemplu, presa consemnează cazuri „pe surse” care nu se concretizează (senatorul Ioan Sbârciu este prezentat ca demisionar din PDL, însă el revine asupra deciziei în aceeași zi), ori un alt studiu poate încadra în mod diferit fenomenul migrației (IPP consideră pentru mandatul 2008-2012 trecerea senatorilor și deputaților PC de la grupul PSD la cel al PNL migrație). Sunt numai câteva exemple pentru a sublinia problemele care trebuie rezolvate metodologic în momentul elaborării unei baze de date legată de legislaturile postcomuniste.

mobilitatea interpatizană crește pe măsură ce avansăm în tranziție, în acest sens, procentul extrem de mare din legislatura 2008-2008 (20,55%) este depășit în ultimul mandat al Parlamentului, pentru a ajunge la aproape 22%.

Câteva observații pe marginea consecințelor migrației intraparlamentare

Fără a dori să minimalizăm concluziile care au reieșit în urma analizei statistice a fenomenului, considerăm că se impun o serie de observații despre implicațiile pe care le are mobilitatea asupra sistemului politic în ansamblul său. În acest sens, așa cum vom arăta în studiul mai amănunțit dedicat legislaturii 2008-2012, deși rata mobilității nu a fost cu mult mai mare decât cea din mandatul anterior (21,63% față de 20,55%), și deși, așa cum am văzut deja, numărul parlamentarilor migratori a fost chiar mai mic (103 față de 111), impactul acestor mutații pe scena Parlamentului a fost fără precedent, dând naștere unei răsturnări a majorității parlamentare și unei alternanțe în afara alegerilor.

Primul aspect pe care îl vom aborda se referă la cazurile în care, în urma acestor mișcări din Parlament, partide extraparlamentare reușesc să câștige reprezentare parlamentară¹. Din acest punct de vedere, am identificat două situații distincte. Mobilitatea intraparlamentară a dus pe de o parte la reprezentarea unor partide care nu au reușit să depășească în alegeri pragul electoral, iar pe de altă parte a însemnat regrouparea unor parlamentari în funcție și crearea de noi partide. Pentru a exemplifica prima situație ne vom referi la legislatura 2004-2008 și la cazul deputatului Cornel Boiangiu. Ales pe listele Partidului Național Liberal, acesta părăsește după numai doi ani de mandat această formațiune, rămâne independent în cadrul Parlamentului, însă membru al Partidului Național Țărănesc Creștin-Democrat. Ori, PNȚCD este un partid care nu a trecut pragul electoral în alegerile din 2000, reușind însă, prin intermediul acestei practici, să fie reprezentat în forul legislativ². O a doua situație o reprezintă nașterea unor partide în interiorul Parlamentului. Apariția și dezvoltarea partidelor politice în perioada de tranziție este direct legată de instituțiile statului³. În urmă cu aproape 40 de ani, Maurice Duverger elaborează una dintre cele mai cunoscute teorii despre apariția partidelor politice, „partidele de creație internă”⁴, adică partide care au luat naștere în interiorul instituțiilor statului. Exemplele din România postcomunistă sunt numeroase. Nu avem ambiția de a le epuiza pe toate aici, însă vom puncta câteva momente când în urma re poziționării membrilor legislativului pe scena

¹ Alexandru Radu a ajuns la concluzia că „oricât de imposibil ar părea, numărul partidelor parlamentare a crescut după alegeri cu cel puțin trei unități. Minunea s-a produs prin migrarea unor parlamentari către partide extraparlamentare”. Alexandru RADU, *Partidele politice românești după 1999*, Paideia, București, 2003, p. 166.

² Este mai degrabă vorba despre simbolistica acestui gest decât despre o influență reală asupra legiferării.

³ „O bună parte din literatura consacrată partidelor postcomuniste subliniază relația organică dintre partide și instituțiile statului”, Alexandra IONESCU, „Les partis post-communistes: entre ruptures et continuité”, în Alexandra IONESCU, Odette TOMESCU-HATTO (sous la direction de), *Politique et société dans la Roumanie contemporaine*, L'Harmattan, Paris, 2004, p. 78.

⁴ Maurice DUVERGER, *Les partis politiques*, Armand Colin, Paris, 1976, pp. 24-31.

politică a apărut o nouă formațiune politică, care nu participase la alegerile pentru respectivul legislativ. Cazul cel mai actual și cel mai la îndemână îl constituie, pentru legislativul 2008-2012, cazul Uniunii Naționale pentru Progresul României (UNPR), creat în 2010 mai ales din foști membri ai PSD. Nu este singurul astfel de partid creat în interiorul Parlamentului. Numai în legislatura 1996-2000, în urma mobilității deputaților și a senatorilor patru noi partide capătă reprezentare în legislativ: Alianța pentru România, Uniunea Forțelor de Dreapta, Partidul Național Român și Alianța Națională Creștin-Democrată¹.

Impactul mobilității intraparlamentare se manifestă în principal asupra ponderii formațiunilor politice. Deși de cele mai multe ori încercarea partidelor de a racola un număr cât mai mare de parlamentari de la alte partide nu a afectat în mod semnificativ această pondere, există totuși și excepții. Iar acestea au însemnat, spre exemplu, desființarea unui grup parlamentar în urma demisiei unor membri, deoarece partidul nu mai avea numărul de deputați/senatori necesari pentru menținerea grupului respectiv². Este situația în care s-a aflat Partidul Social Democrat din România (PSDR) în 1999, când pierderea unui deputat a însemnat desființarea grupului parlamentar din Cameră. Un scenariu similar a cunoscut în 2004 grupul senatorial al Partidul Democrat (PD).

Nu în ultimul rând, schimbările afilierii partizane a parlamentarilor complică algoritmul politic, afectând modul în care sunt împărțite posturile de conducere ale Camerelor ori funcțiile din comisiile de specialitate. În astfel de situații, fiecare parte susține că are câștig de cauză, revendicând de drept postul respectiv. Astfel, parlamentarul dorește să asume în continuare poziția în virtutea faptului că a deținut-o până atunci partidul de origine, în virtutea faptului că persoana respectivă fusese numită de partid, iar plecarea din partid implică numirea unei noi persoane, în timp ce noul partid dorește păstrarea privilegiului împreună cu înregimentarea alesului. Exemplificăm cu un caz din legislatura 2000-2004, cel al Simonei Marinescu, președinte al Comisiei de muncă din Cameră în momentul în care decide să demisioneze din Partidul Democrat. Astfel, în ciuda unei noi nominalizări a PD la președinția comisiei, Simona Marinescu este menținută, cu susținerea celorlalte partide, în funcție, iar PD rămâne nu numai fără funcția de conducere în comisie, ci chiar fără reprezentare, deoarece Simona Marinescu era singurul reprezentant al democraților în acest for.

STUDIU DE CAZ: LEGISLATURA 2008-2012

Evoluția mobilității și a ponderii partidelor

Din decembrie 2008 până la 15 octombrie 2012, 103 parlamentari³ (68 de deputați și 35 de senatori) au schimbat cel puțin o dată partidul din partea căruia au fost

¹ „Migrația parlamentarilor”, *România liberă*, 20 aprilie 1999.

² Miza constituirii unui grup parlamentar o constituie accesul la o serie de facilități logistice precum birouri, mașini, telefoane, dar și strategice, politice, precum mandate în Birourile Permanente ori alocarea timpului în cadrul luărilor de cuvânt.

³ Dintre aceștia 13 sunt fie excluși, fie suspendați, fie li se retrage sprijinul politic de către formațiunea inițială. Este vorba despre deputații Marin Boabeș, Mihail Boldea, Dan Boderianu, Eugen Nicolicea, Dan Păsat, Dumitru Oajdea, Cosmin Popescu, Ion Tabugan, Gabriel Oprea și despre senatorii Mircea Geoană, Cezar Măgureanu, Ovidius Mărcuțianu, Ion Toma. Celelalte 90

aleși. Raportat la numărul total al celor care au asumat funcția de deputat sau de senator, observăm că acest fenomen a afectat 22% din membrii Parlamentului, adică un parlamentar din cinci a schimbat partidul în actuala legislatură¹. Proporția este mai ridicată în cazul senatorilor – 25% – și mai scăzută în cel al deputaților – 20,05%. Acestui deficit de reprezentare i se adaugă faptul că, pentru prima dată după 1989, în urma schimbării legislației electorale, se înregistrează un număr mare de locuri vacante, reprezentând aproape 10% din totalul mandatelor. Pentru ocuparea celor 44 de locuri rămase vacante în urma demisiilor sau deceselor, nu sunt organizate decât cinci scrutine parțiale. Cumularea numărului aleșilor care schimbă partidul cu numărul mandatelor vacante relevă că la nivelul Parlamentului compoziția politică rezultată la urne a fost schimbată în proporție de 30%.

În afara acestor 103 de schimbări înregistrate în cazul apartenenței politice inițiale, se mai înregistrează 50 de mobilități ulterioare, numărul mutărilor parlamentarilor de la un partid la altul ajungând la 153. 19 parlamentari au schimbat trei partide, 11 patru, iar trei deputați au avut cinci afiliieri partizane. Aceste ultime trei cazuri au fost intens mediatizate, fiind vorba despre Tudor Ciuhodaru², Florentin Gust-Băloșin³ și Marin Bobeș⁴.

Tabelul 2

*Comparație distribuție mandate decembrie 2008-octombrie 2012
(Camera Deputaților și Senat)*

Partid	CAMERA DEPUTAȚILOR				SENAT			
	2008	Oct. 2012	Diferență 2012 față de 2008, dintre care		2008	Oct. 2012	Diferență 2012 față de 2008, dintre care	
			Migratori	Mandate vacante			Migratori	Mandate vacante
PDL	115	98 ⁵	-17		51	35 ⁶	-16	
			-25 +10	+1 mandat la parțiale -3			-16 +1	-1

de cazuri reprezintă demisii. În cele mai multe cazuri partidele își exclud parlamentarii în urma votului dat la moțiunile de cenzură, sancționându-i pe cei care nu respectă disciplina de vot.

¹ La același procent ajunge în aprilie 2012 Alianța pentru o Românie Curată, însă datele sunt similare celor din octombrie 2012 deoarece ARC a luat în calcul și migrația succesivă a unui parlamentar la mai multe partide. Sursa: <http://romaniacurata.ro/1tfont-colorblackgtraseism-parlamentar-20-din-alesii-poporului-si-au--2730.htm>, consultat în mai 2012.

² Partidul Social Democrat => independent afiliat grupului deputaților independenți => independent neafiliat => Partidul Conservator => Uniunea Națională pentru Progresul României. La alegerile din 2012 candidează din partea unui alt partid, Partidului Poporului-Dan Diaconescu, demisionând din UNPR deoarece nu l-a susținut pentru un nou mandat.

³ Partidul Social Democrat => Partidul Conservator => independent neafiliat => Partidul Democrat Liberal => Partidul Social Democrat.

⁴ Partidul Social democrat => independent afiliat grupului PDL => Independent neafiliat => Partidul Democrat Liberal => Partidul Social Democrat.

⁵ Dintre care un independent afiliat grupului parlamentar.

⁶ Dintre care un independent afiliat grupului parlamentar.

PSD	110	92	-18		48	41	-7	
			-19 +9	-8			-9 +6	-4
PNL	65	54 ¹	-11		28	23 ²	-5	
			-12 +8	-7			-6 +7	-6
PC	4	3	-1		1	3	+2	
			+1	-2			0	-2
Mino- rități	18	16	-2		-		-	
			0	-2				
UDMR	22	20	-2		9	7	-2	
			0	-2			0	-2
UNPR	0	12	+12		-	12	+12	
			+16	-4			+13	-1
Indepen- denți neafiliați	0	10	+10		-	1		
			+12	-2				
Mandate vacante	0	29	-	-	-	15		
TOTAL	334	305	-	-	137	122		

Observație: Nu am considerat trecerea parlamentarilor Partidului Conservator de la grupul parlamentar al Partidului Social Democrat la cel al Partidului Național Liberal ca fiind migrație politică, deoarece a fost vorba despre o decizie luată la nivelul conducerii partidului, pe baza unei noi Alianțe de Centru-Dreapta pe care o semnează în ianuarie 2011 cu PNL, niciun parlamentar conservator nu părăsește în realitate partidul.

Cum a evoluat ponderea partidelor parlamentare?

În Tabelul nr. 2 sunt sintetizate, separat pentru cele două Camere, datele privind numărul mandatelor care îi revin fiecărui partid parlamentar la începutul legislaturii (decembrie 2008) și la finalul acesteia (octombrie 2012), fiind evidențiată diferența dintre cele două momente. Astfel, cu excepția Partidului Conservator și a partidului creat în Parlament în mai 2010, Uniunea Națională pentru Progresul României, toate partidele înregistrează pierderi în Parlament. Partidul Democrat Liberal (PDL) este partidul cel mai afectat de fenomenul migrației, pierzând 33 de parlamentari, fiind urmat de Partidul Social Democrat (PSD) cu 25 și de Partidul Național Liberal (PNL) cu 16. Uniunea Democrată a Maghiarilor din România (UDMR) este în mod tradițional formațiunea cea mai stabilă în Parlament, în virtutea bazei sale etnice³, reprezentând un model din punctul de vedere al loialității aleșilor față de partid.

Partidul Social Democrat pierde, în medie, 25 de parlamentari, înregistrând pentru cele două Camere 28 de plecări din grupul său parlamentar, 15 noi adeziuni, precum și 12 demisii din Parlament. La Cameră, mobilitatea în cadrul grupului parlamentar al PSD este destul de ridicată: 19 deputați părăsesc acest partid, nouă vin

¹ Dintre care doi independenți afiliați grupului parlamentar.

² Dintre care trei independenți afiliați grupului parlamentar.

³ Scăderea numărului de parlamentari, de la 20 la 22, se explică prin demisia din Parlament a doi deputați UDMR.

de la alte partide, iar opt își dau demisia din Parlament. 13 dintre deputații aleși din partea PSD se înscriu în UNPR, doi se duc la PDL, tot atâția la PNL, în timp ce alți doi rămân independenți neafiliați vreunui grup politic. Totodată către PSD se îndreaptă nouă deputați, toți originari de la PDL. Bilanțul PSD în Cameră, ținând cont de toate aceste cifre, este negativ, partidul pierzând 18 dintre aleșii săi. La Senat, PSD atrage șase senatori: cinci de la PDL și unul de la PNL, însă pierde nouă senatori, marea majoritate (adică opt) mergând către UNPR, iar unul rămânând independent neafiliat. Acestora li se adaugă patru demisii din Senat, ceea ce face ca la final de mandat PSD să numere cu șapte senatori mai puțin. Trebuie precizat că un senator și șase deputați părăsesc partidul, însă până la finalul mandatului revin în cadrul formațiunii.

Partidul Democrat Liberal pierde până la finalul mandatului 33 de parlamentari. Bilanțul pentru cele două Camere este negativ, 41 de aleși abandonează partidul, în timp ce numai 11 vin de la alte formațiuni, iar patru mandate devin vacante în urma demisiilor din Parlament¹. În Camera Deputaților PDL atrage după 2008 10 aleși de la alte formațiuni și pierde 25. Astfel, bilanțul din Camera inferioară este negativ, din cauza pierderii a 17 mandate. Opt dintre deputații care se înscriu în PDL provin de la PNL, iar doi sunt foști membri ai PSD. De altfel, acestea sunt și principalele partide către care se orientează cei care pleacă din PDL: șase se înscriu în PNL, nouă în PSD, unul în PC, în timp ce alți opt rămân independenți neafiliați vreunui grup politic. La Senat pierderea este aproape la fel de mare ca în Cameră, 16 senatori părăsind partidul, în timp ce un singur fost liberal se afiliază democrat-liberalilor. Șapte dintre demisionarii din PDL se îndreaptă către PNL, trei către PC, iar unul către UNPR. Și în cazul PDL există doi deputați și doi senatori care părăsesc partidul pentru a reveni ulterior, înainte de terminarea legislaturii, asupra deciziei și a se reînscris în partid.

Bilanțul Partidului Național Liberal la finalul legislaturii 2008-2012 este negativ, pierzând în medie 16 parlamentari. 15 parlamentari s-au înscris în PNL pe parcursul legislaturii, iar 18 au părăsit această formațiune politică, în timp ce 13 dintre mandate au rămas vacante în urma demisiilor unor liberali din Parlament. În ceea ce privește dinamica dinspre/înspre grupul liberal din Cameră, pe de o parte se înregistrează 12 demisii, iar pe de altă parte opt deputați provenind de la alte partide se înscriu în grupul PNL. Din cei 12 deputați care părăsesc PNL, șapte se înscriu în PDL, trei în UNPR, unul în PSD, în timp ce unul rămâne independent neafiliat. Șase din cei opt deputați care se înscriu în PNL provin din PDL, iar doi din PSD. Bilanțul PNL la Senat este pozitiv, reușind să integreze mai mulți senatori decât cei care părăsesc partidul: către PNL se îndreaptă șapte senatori demisionari din alte partide, în timp ce numai șase liberali părăsesc formațiunea. Toți cei șapte noi membri ai PNL provin din PDL și fac acest gest în 2012, adică, așa cum vom vedea mai jos, după căderea guvernului condus de Mihai Răzvan Ungureanu și intrarea PDL în opoziție. De cealaltă parte, senatorii care părăsesc PNL se îndreaptă în marea lor majoritate către UNPR, unul se înscrie în PDL, iar un altul în PSD. Însă acest avantaj numeric este anulat de cei șase senatori liberali care demisionează din legislativ înaintea terminării mandatului. Și în acest caz există doi deputați și un senator care părăsesc PNL, dar revin în formațiune înaintea terminării legislaturii.

¹ PDL este singurul partid care va obține „natural” un mandat de deputat, câștigând un scrutin parțial. Conservatoarea Daniela Popa demisionează, iar PSD+PC nu reușește să își păstreze mandatul, candidatul PDL, Teodora Trandafir, câștigând scrutinul. Aceasta va demisiona la rândul ei din Parlament înaintea terminării mandatului.

Cele două partide care termină mandatul cu bilanț pozitiv din perspectiva raportului numărului de parlamentari pierduți/câștigați sunt PC și formațiunea înființată în mai 2010, UNPR. În mod evident, partidul care a atras numărul cel mai mare de deputați și senatori este cel din urmă, un partid format după alegerile din 2008, care numără, în octombrie 2012, 24 de parlamentari. La Cameră grupul progresist numără 12 membri, trei sferturi provenind din rândurile PSD și restul din PNL, situația fiind similară la grupul din Senat.

Numărul parlamentarilor care părăsesc partidul de origine și rămân independenți neafiliați este redus în raport cu numărul total al celor care au schimbat cel puțin o dată partidul, în octombrie 2012 existând un singur senator și zece deputați care asumă acest statut.

În concluzie, în legislatura 2008-2012 toate partidele parlamentare înregistrează pierderi în sensul demisiilor aleșilor, fenomenul fiind prezent atât la nivelul partidelor de opoziție cât și al celor de la putere. De asemenea, toate partidele au dovedit că sunt dispuse să îi reintegreze pe parlamentarii pe care îi pierduseră, de multe ori fiind dispuse să primească aleși care au schimbat mai mult de un partid.

În privința evoluției în timp a mobilității, se înregistrează trei momente în care migrația intrapartizană a luat amploare: 20 de demisii și excluderi se înregistrează în perioada septembrie-decembrie 2009¹, 18 parlamentari părăsesc partidele din partea cărora au fost aleși în perioada februarie-aprilie 2010² și, în fine, 24 de deputați și senatori își schimbă apartenența politică inițială în lunile aprilie-iulie 2012³.

Dacă din septembrie 2009 până în aprilie 2010 singurele partide afectate de plecări sunt PSD și PNL, în 2012 PDL este formațiunea din care pleacă majoritatea parlamentarilor. Putem deci spune că mobilitatea are loc mai degrabă dinspre opoziție înspre putere în contextul în care, așa cum vom vedea mai jos, ambele perioade sunt marcate de tensiuni între cele două tabere (opoziție-putere), miza ajungerii la guvernare fiind prezentă în ambele momente. Prima perioadă, cea de la finalul anului 2009, stă sub semnul campaniei pentru alegerile prezidențiale și înseamnă ieșirea de la guvernare a Partidului Social Democrat și căderea, pentru prima dată după 1989, a unui guvern în urma unei moțiuni de cenzură. Cea de-a doua perioadă, din primăvara anului 2012, înseamnă o nouă moțiune de cenzură care de data aceasta aduce și opoziția la putere⁴. Valul de migrații de la începutul anului 2010 reprezintă consolidarea UNPR, formațiune care a luat naștere în Parlament și care va fi lansată oficial, așa cum vom vedea mai jos, în mai 2010.

Implicațiile mobilității asupra sistemului politic în ansamblul său

Înțelegerea dinamicii parlamentare în legislatura 2008-2012 ține în primul rând de scorul obținut de principalele două formațiuni politice la urne: 115 mandate

¹ Dintre care 11 în octombrie.

² Opt în februarie, șapte în martie și, respectiv cinci în aprilie.

³ Nouă în aprilie, șase în mai, patru în iunie și cinci în iulie.

⁴ Așa cum vom vedea mai jos, în 2009 după căderea guvernului condus de liderul Partidului Democrat Liberal, noul guvern va fi format tot în jurul PDL și condus tot de Emil Boc. În 2012 moțiunea de cenzură va însemna intrarea PDL în opoziție și trecerea Partidului Social Democrat și a Partidului Național Liberal la putere.

pentru PDL, respectiv 114 mandate pentru Alianța PSD+PC. Comportamentul partidelor parlamentare a fost marcat de dorința fiecăruia dintre aceste două forțe politice de a asuma guvernarea. În plus, atât scrutinul din 30 noiembrie 2008 cât și mandatul 2008-2012 au stat sub semnul noutății: a fost prima dată când, pe fondul revizuirii constituționale din 2003, alegerile parlamentare nu au mai coincis cu cele prezidențiale, a fost prima dată când alegerile prezidențiale au avut loc la un an după cele parlamentare, divizând legislatura între un pre- și un post- alegeri prezidențiale¹, în fine, a fost prima dată după 1989 când Parlamentul îi retrace guvernului încrederea acordată.

Din 2008 până în 2012 au existat patru formule de guvern (Tabelul nr. 3), toate guverne de coaliție, formate primele trei în jurul PDL, iar cel de-al patrulea în jurul PSD. Guvernul format imediat după alegerile din 2008 este un guvern de largă majoritate, fiind compus din partidele care au obținut cele mai bune scoruri electorale la scrutin, adică PSD și PDL, executiv condus de Emil Boc. În ajunul alegerilor prezidențiale, dintr-un calcul electoral, PSD va ieși de la guvernare, iar moțiunea de cenzură „11 împotriva României” va trece de Parlament, în perioada 13 octombrie-23 decembrie 2009 guvernul dăruit în Parlament asumând interimatul². Guvernul cel mai longeviv din legislatură va fi cel de-al doilea, condus de liderul democrat-liberal Emil Boc, investit în decembrie 2009 și al cărui mandat se încheie în urma demisiei premierului, în februarie 2012, pe fondul protestelor din țară. Următorul guvern, care va avea aceeași componență partizană, îl va avea în frunte pe independentul Mihai Răzvan Ungureanu, al cărui mandat va dura însă mai puțin de trei luni, fiind guvernul cu cea mai scurtă durată din această legislatură, fiind răsunat tot printr-o moțiune de cenzură (intitulată „Opriți Guvernul șantajabil. Așa nu, niciodată”)³. În fine, din mai 2012 guvernul este condus de Victor Ponta, liderul PSD, având în componență partidele reunite în cadrul Uniunii Social-Liberale (USL) – Partidul Social Democrat și Alianța Partidul Național Liberal + Partidul Conservator.

¹ Primul tur a avut loc la 22 noiembrie 2009 și a coincis cu organizarea referendumului privind schimbările la nivelul legislativului (reducerea numărului de parlamentari la 300, respectiv trecerea la Parlament bicameral). Al doilea tur a avut loc pe 6 decembrie 2009. Traian Băsescu este reconfirmat în funcția de președinte al României.

² Președintele Traian Băsescu face, în plină campanie pentru prezidențiale, o primă nominalizare pentru funcția de premier. Pe 4 noiembrie 2009 Guvernul Croitoru (technocrat) pică la votul de investitură cu 250 de voturi împotriva și 189 pentru. Două zile mai târziu Traian Băsescu îl desemnează pe Liviu Negoiță (PDL) pentru formarea unui nou guvern, însă odată trecute alegerile prezidențiale acesta își va depune mandatul. Proaspăt reales, președintele Traian Băsescu îl însărcinează tot pe Emil Boc cu formarea unui guvern, care primește votul de investitură.

³ Emil Boc, președintele PDL, comentând demiterea guvernului Ungureanu: „Votul este o victorie a traseismului și a oportunistului în politică. Este concluzia mea personală și vorbesc în nume propriu: traseismul și lipsa de caracter pot compromite stabilitatea economică a țării [...] Dacă grupul minorităților nu ar fi votat moțiunea de cenzură, Guvernul ar fi rămas în exercițiu. Am stat atâta timp la aceeași masă a Coaliției și nu mi s-a spus că e vreo problemă. În democrația dâmbovițeană se preferă să spui una și să înfingi un cuțit în spate”. Sursa: <http://www.ziare.com/politica/motiune-cenzura/guvernul-ungureanu-a-cazut-ponta-felicitat-de-pdl-live-1164054>, consultat la 1 septembrie 2012.

Tabelul nr. 3
Formulele guvernamentale și susținerea parlamentară 2008-2012

Guvern	Compo- nență	Data	Rezultat vot	Majoritate necesară ¹	Susținere parla- mentară	Vot
Emil Boc I	PDL-PSD	22 decembrie 2008	324 pentru 115 contra	236	PSD, PDL	Înves- titură
	-----	13 octombrie 2009	254 pentru 176 contra	236	PSD, PNL	Moțiune de cenzură
Emil Boc II	PDL- UDMR- Indepen- denți (deveniți ulterior UNPR)	23 decembrie 2009	276 pentru 135 contra	236	PDL- UDMR- Indepen- denți- Mino- rități	Înves- titură
		6 februarie 2012	-----		-----	Demisie
Mihai Răzvan Ungureanu	PDL- UDMR- UNPR	9 februarie 2012	237 pentru 2 contra*	230	PDL, UDMR, UNPR, Mino- rități	Înves- titură
	-----	27 aprilie 2012	235 voturi pentru 9 contra	231	PSD, PNL+PC, Mino- rități	Moțiune de cenzură
Victor Ponta	PSD- PNL+PC	7 mai 2012	284 pentru 92 contra	231	PSD, PNL+PC, UNPR	Înves- titură

* Opoziția USL este în grevă parlamentară, boicotează ședințele legislativului și nu se prezintă nici la moțiuni.

Reluarea formulelor guvernamentale, și în special momentele votului de investiție din decembrie 2009 și a moțiunii de cenzură din 2012, pun în evidență două fenomene fără precedent în istoria postcomunistă, legate de reamenajarea puterii în Parlament în urma mobilității: schimbarea majorității din Parlament în afara momentului electoral și conturarea în Parlament a unei forțe care devine factor determinant în formarea și dărâmarea guvernelor.

Primul aspect, legat de votul de investiție al guvernului Boc II, ilustrează modul în care, prin negocieri purtate la nivelul legislativului, majoritatea parlamentară se poate modifica, chiar și de la o lună la alta.

¹ Conform Constituției, Parlamentul acordă încrederea Guvernului cu votul majorității deputaților și senatorilor (art. 103, alin. 3). Numărul parlamentarilor diferă în funcție de demisiile din Parlament și respectiv validările înlocuitorilor.

Cel de-al doilea aspect, răsturnarea majorității parlamentare în afara urnelor, este consecința directă a mobilității intraparlamentare. Negocierile purtate de principalii actori politici – PDL, PSD, PNL (USL) – în interiorul legislativului au dus la crearea unui nou raport de forțe, care s-a manifestat la moțiunea de cenzură și a fost reconfirmat la votul de investitură dat guvernului Ponta. Un episod similar ca mecanism, dar diferit ca finalitate, a avut loc în vara anului 2000, în timpul guvernului condus de premierul independent Mugur Isărescu, când coaliția de guvernare formată din partidele din Convenția Democrată din România și din Uniunea Democrată Maghiară din România au pierdut majoritatea în Senat¹. Însă o primă diferență în raport cu momentul aprilie 2012 o constituie faptul că majoritatea pe care se sprijinea guvernul Isărescu beneficia în continuare de majoritate în Camera Deputaților, iar o a doua diferență rezidă în faptul că în 2000 momentul pierderii majorității s-a produs chiar înaintea alegerilor, iar opoziția era deja mobilizată mai degrabă după logica de campanie decât după logica confruntării în legislativ.

Grupul independenților (devenit ulterior al progresiștilor) și grupul minorităților naționale vor permite, în prima parte a legislaturii, configurarea unei majorități PDL-UDMR-Independenți (viitorul UNPR), care va susține guvernul Boc II. În a doua parte a legislaturii, mecanisme precum absența disciplinei de vot la nivelul grupului minorităților și a UNPR², precum și demisiile din Partidul Democrat Liberal, vor duce la căderea guvernului Ungureanu. Trebuie notat, de altfel, că în cazul guvernului Ungureanu votul în Parlament a fost strâns atât în momentul investiturii cât și al moțiunii de cenzură: în februarie are numai șapte voturi în plus, iar la momentul retragerii încrederii, în mai, diferența care permite căderea guvernului este de numai patru parlamentari.

Fenomenul UNPR

La data de 2 noiembrie 2009, fostul social-democrat Eugen Nicolicea anunță în plenul Camerei constituirea grupului parlamentar mixt, avându-l drept lider pe Gabriel Oprea și constituit din 14 membri, „număr în creștere”³. În intervenție, Nicolicea subliniază că este un grup cu adevărat apolitic: „Considerăm că apartenența la un partid politic nu este necesară pentru a avea inițiative legislative și pentru a ne exprima votul în sprijinul proiectelor de care România are nevoie”. Face referire și la grupul similar constituit la Senat, iar în final precizează că intervenția sa nu se supune la vot, ci plenul Camerei trebuie numai să ia act de anunț. În aceeași zi, senatorul Ovidius Mărcuțianu informează plenul Senatului că s-a constituit Grupul parlamentar al senatorilor independenți din Senat, format din 5 membri, al cărui lider este Liviu Câmpănu⁴. Independenții din cele două Camere ale Parlamentului vor participa la negocierile pe care președintele Traian Băsescu le organizează, după

¹ Irina Nicoleta IONESCU, *Le rôle du Parlement dans la création des politiques publiques en Roumanie postcommuniste*, Institutul European, Iași, 2011, p. 169.

² UNPR îi va exclude din rândurile sale pe cei doi deputați care au votat moțiunea de cenzură împotriva guvernului Ungureanu, Nicolae Stan și Liviu Câmpănu.

³ Stenograma poate fi consultată la adresa <http://www.cdep.ro/pls/steno/steno.stenograma?ids=6722&idm=5&idl=1>, consultată la 1 septembrie 2012.

⁴ Stenograma poate fi consultată la adresa <http://www.cdep.ro/pls/steno/steno.stenograma?ids=6739&idm=7&idl=1>, consultată la 1 septembrie 2012.

demiterea în Parlament a guvernului Boc, în noiembrie și decembrie 2009. De altfel independentul Gabriel Oprea va asuma funcția de ministru al Apărării în acest guvern, votul independenților, la fel ca și cel al minorităților, fiind esențiale investiții guvernului în Parlament.

Din noiembrie 2009, identitatea partizană a parlamentarilor independenți, proveniți, așa cum am văzut anterior, în marea lor majoritate din PSD, și în mică măsură din foști membri ai PNL, se va consolida¹, astfel încât la 1 mai 2010 are loc lansarea oficială a partidului Uniunea Națională pentru Progresul României. Două săptămâni mai târziu, susținerea UNPR pentru cabinetul condus de Emil Boc va fi consfințită printr-un protol semnat cu PDL. Odată cu primăvara lui 2010, UNPR și-a propus confirmarea statutului de partid parlamentar, dorind crearea unui grup parlamentar care să poarte numele partidului. Acest lucru va fi posibil în sesiunea septembrie-decembrie 2011. Deși în legislaturile anterioare au mai existat cazuri în care au fost înregistrate grupuri parlamentare ale independenților, până în 2008 nu a funcționat totuși un grup care să poarte numele unui partid politic care să nu fi participat direct la alegeri. Acest lucru a fost posibil prin două modificări succesive ale Regulamentului Camerei Deputaților², amândouă validate drept constituționale de Curtea Constituțională a României (CCR)³. Modificările vizează în special posibilitatea creării unui grup parlamentar al deputaților care au devenit independenți (atâta timp cât este vorba despre minim 10 aleși), precum și renegocierea componenței Biroului Permanent al Camerei în conformitate cu noua configurație politică, astfel încât grupul nou creat să aibă un reprezentant în forul de conducere al Camerei. Argumentația Curții Constituționale se bazează în principal pe faptul că textul fundamental interzice mandatul imperativ, indicând că orice îngrădire a dreptului aleșilor de a schimba partidul ar intra sub incidența acestui articol constituțional. În aceeași decizie a CCR este consacrată distincția între partidele create în Parlament, în urma unor fuziuni sau reorganizări ale partidelor parlamentare, și partidele care nu au obținut mandate la alegeri, fiind subliniat că numai acestea din urmă nu se pot bucura de reprezentare parlamentară⁴. Dacă la începutul „fenomenului UNPR” viziunea regulamentară era diferită de practica politică, cea dintâi nerecunoscând partidele de creație parlamentară, până la finalul legislaturii 2008-2012, prin decizia politică a majorității parlamentare, confirmată de Curtea Constituțională, s-a realizat armonizarea celor două perspective⁵.

¹ Regăsim aici ilustrarea cazului mobilității structurale, Goldie SHABAD, Kazimierz M. SLOMCZYNSKI, „Inter-Party Mobility among Parliamentary Candidates...cit.”.

² Hotărârea nr. 26 din 5 octombrie 2010 privind modificarea și completarea art. 12 din Regulamentul Camerei Deputaților, publicată în *Monitorul Oficial al României*, nr. 679 din 7 octombrie 2010 și Hotărârea nr. 27 din 5 octombrie 2010 privind modificarea Regulamentului Camerei Deputaților, publicată în *Monitorul Oficial al României*, nr. 679 din 7 octombrie 2010.

³ Decizia Curții Constituționale nr. 1490 din 17 noiembrie 2010 privind constituționalitatea art. 12, art. 20 alin. (3), art. 23 alin. (1) și (2), art. 37 partea introductivă, art. 38 alin. (1), art. 41 alin. (1) și art. 44 din Regulamentul Camerei Deputaților, astfel cum a fost modificat prin hotărârile nr. 26 și 27 din 5 octombrie 2010 ale Camerei Deputaților, publicată în *Monitorul Oficial al României*, nr. 861 din 22 decembrie 2010.

⁴ În varianta de regulament de pe site-ul Camerei nu au fost operate noile schimbări, existând tot varianta adoptată la începutul legislaturii. <http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=233>, consultat la 1 septembrie 2012.

⁵ Totuși nu este depășită o limită importantă: deși este oficializată existența grup parlamentar progresist, membrii acestuia rămân în continuare independenți afiliați acestui grup, neputând asuma afilierea partizană în mod individual.

Identitatea UNPR în raport cu ceilalți actori de pe scena politică nu pare a fi totuși foarte bine definită, demonstrând că este mai degrabă un partid al cărui principal obiectiv îl constituie ajungerea (respectiv menținerea) la guvernare¹. Astfel, la trei luni după ce a exclus doi deputați pe motiv că au votat moțiunea de cenzură care a dus la demiterea guvernului Ungureanu, UNPR se aliază cu principalul inițiator al moțiunii respective, PSD, alături de care formează Alianța de Centru Stânga, înregistrată la Tribunalul București pe 9 august 2012. Istoria va arăta dacă UNPR va reuși să își păstreze identitatea sau va fi absorbit de partidul în care își are și originea și va fi un actor marginal pe scena politică din România.

CONCLUZIE

În concluzie, caracterul hibrid al regimului instaurat în România după 1989 i se adaugă o legislație în continuă schimbare (cu o durată de viață care corespunde cel mult unui ciclu electoral), iar aceasta le permite actorilor politici – fie că este vorba despre partide politice, fie despre reprezentanți analizați ca indivizi – să se adapteze noilor reguli și să interpreteze litera și spiritul legii conform intereselor personale. În acest sens, un fenomen care părea epuizat, fiind deja perceput drept o caracteristică constantă a postcomunismului românesc, precum migrația intraparlamentară, găsește în acest cadru schimbător noi modalități și mecanisme de exprimare. Nu în ultimul rând, în condițiile în care în regimul actual domină pe rând caracteristicile prezidențialismului și cele ale parlamentarismului, mobilitatea intraparlamentară poate fi interpretată ca un semn al parlamentarizării regimului².

Principala contribuție a articolului o reprezintă faptul că identifică modul în care a evoluat fenomenul mobilității interpartizane în România postcomunistă, pornind de la un efort de sinteză a lucrărilor de specialitate, combinat cu analiza ultimelor evoluții din Parlament, inclusiv după reforma electorală din 2008. Fenomenul permite o mai bună înțelegere a comportamentului partidelor politice în legislativ, a modului în care parlamentarii își percep mandatul, precum și a modului în care reprezentarea politică este schimbată de partide și de aleși între două alegeri. Datele statistice confirmă fără echivoc ipoteza formulată la începutul lucrării: mobilitatea intraparlamentară este o constantă a postcomunismului, căpătând amploare de la o legislatură la alta, pentru a atinge un maxim procentual în ultimul mandat al Parlamentului. În privința schimbărilor pe care le-a adus reforma legislativă din 2008, nu putem afirma că, din perspectiva mobilității, parlamentarii au căpătat o nouă viziune asupra propriului mandat. Notăm numai o creștere minoră a fenomenului (de 1%), mai important fiind vidul de reprezentare pe care îl aduce noul sistem din perspectiva locurilor vacante. Studiul a arătat, însă, că miza reală a migrației nu poate fi surprinsă printr-o simplă abordare cantitativă, iar dacă în legislatura 2008-2012 mobilitatea nu este cu mult

¹ Regăsim elemente ale comportamentului definit de Richard Katz și Peter Mair sub numele *partid cartel*. Peter MAIR, Richard S. KATZ, „Party Organization, Party Democracy, and the Emergence of the Cartel Party”, în Peter MAIR (ed.), *Party System Change. Approaches and Interpretation*, Oxford University Press, New York, 2004, pp. 106-108.

² În condițiile în care majoritatea de la urne este refăcută în Parlament, iar momentul mai 2012 dovedește că președintele, prin numirea premierului noii majorități, de altă culoare politică decât el, recunoaște această nouă compoziție politică a legislativului.

mai mare față de mandatul precedent, efectele produse nu au precedent. Schimbarea majorității în afara urnelor este produsul acestei mobilități de pe scena Parlamentului și face din această practică un factor de instabilitate politică.

Rămâne de văzut în ce măsură partidele politice vor răspunde acestui fenomen, la fel cum rămâne de văzut modul în care a perceput electoratul aceste dinamici intraparlamentare, pornind de la numărul parlamentarilor migratori reali. Cert este că pe fondul ultimelor evoluții de pe scena politică tema mobilității se află din nou în prim-planul agendei publice, iar scenariile legate de stoparea fenomenului la nivelul legislativului sunt din nou în atenția comentatorilor¹. Pe de altă parte, în contextul polarizării scenei politice și a posibilității ca în urma votului să se repete scenariul din 2008, cu un vot strâns între principalele două tabere (USL-PDL), nu este exclus ca fiecare dintre partide să încurajeze în continuare această practică, în încercarea de a-și spori numărul aleșilor naționali după momentul electoral, condamnând-o la nivel discursiv, dar încurajând-o în practică.

¹ Pentru o prezentare a măsurilor luate în Grecia, Italia ori Portugalia în privința limitării migrației intraparlamentare, v. Sorina SOARE, „Sistemul partizan românesc...cit”, p. 134. În cazul României, autorul consideră că singura soluție pentru stoparea fenomenului trebuie să vină din partea partidelor politice, adoptarea unei legi care să interzică practica fiind neconstituțională și cu un potențial de a da naștere unor efecte perverse, așa cum s-a văzut deja la nivel local, unde din 2006 este interzisă migrația aleșilor locali (Legea nr. 249/2006 pentru modificarea și completarea Legii nr. 393/2004 privind Statutul aleșilor locali, publicată în *Monitorul Oficial al României*, nr. 554 din 27 iunie 2006).

ANEXE

Anexa 1

Lista deputaților care au schimbat cel puțin un partid în legislatura 2008-2012

Nr	Nume/prenume	Circumscripție	Partid 1	Partid 2	Partid 3	Partid 4	Partid 5
1	APOSTOLACHE Mihai Cristian	Prahova	PSD p.mar. 2010	PDL d. mar. 2010			
2	AVRAM Marian	Tulcea	PDL p. mar. 2012	I neafiliat d.mar. 2012			
3	BALCAN Viorel	Brăila	PSD p. mar. 2010	PDL mar. 2010- sep 2012	PNL d. sep. 2012		
4	BANU Mihai	Bacău	PNL p. apr. 2010	PDL d. apr. 2010			
5	BARNA Maria Eugenia	Timiș	PSD p. apr. 2010	I afiliat UNPR d. apr. 2010			
6	BĂRBULESCU Daniel-Ionuț	Olt	PDL p. mai 2012	PSD d. mai 2012			
7	BLAGA Iosif Veniamin	Hunedoara	PDL p. iun 2012	PSD iun.-iul. 2012	PDL d. iul. 2012		
8	BOBEȘ Marin	Olt	PSD p.oct. 2009	I afiliat PDL oct-noi 2009	I neafi- liat noi. 2009- feb.2010	PDL feb 2010- sep 2011	PSD d. sep. 2011
9	BOLDEA Mihail	Galați	PDL p.oct. 2011	I afiliat UNPR Oct. 2011- mar 2012	I neafiliat d. mart. 2012		
10	BORDEIANU Dan	Vaslui	PNL p. oct. 2009	I neafiliat oct. 2009- apr. 2011	PNL d. apr. 2011		
11	BOSTAN Emil	Neamț	PNL p. dec. 2009	I afiliat UNPR d. dec. 2009			
12	BOT Octavian	Bihor	PDL p. mai 2011	PNL d. mai 2011			
13	BUHĂIANU- OBUF Cătălin Ovidiu	Botoșani	PDL p. iul. 2012	PSD d. iul. 2012			
14	BURLACU Cristian-Ion	Prahova	PNL p. oct. 2009	I afiliat PDL oct.-noi. 2009	I neafi- liat noi. 2009- ian. 2010	PDL d. ian. 2010	

Nr	Nume/prenume	Circumscripție	Partid 1	Partid 2	Partid 3	Partid 4	Partid 5
15	CĂRARE Viorel	Vaslui	PDL p.oct 2012	I neafiliat d. oct. 2012			
16	CIOBANU Gheorghe	Timiș	PDL p. apr. 2012	PSD d. apr. 2012			
17	CIUHODARU Tudor	Iași	PSD p. ian. 2010	I afiliat GDI ian.-oct. 2010	I neafiliat oct. 2010- feb. 2011	PC feb.-oct. 2011	I UNPR oct 2011
18	COROAMĂ Gheorghe	Suceava	PNL p. sep. 2009	I afiliat UNPR sept. 2009- feb 2010	PDL feb. 2010- mai 2012	PSD d. mai 2012	
19	CHERECHES Cătălin	Maramureș	PSD p. mar. 2010	I afiliat UNPR mar.-mai 2010	PNL mai- sep. 2010	I neafi- liat d. sep. 2010	
20	CROITORU Cătălin	București	PDL p. apr. 2012	PSD d. apr. 2012			
21	DAMIAN Ioan	Călărași	PSD p. feb. 2010	I afiliat GPI feb.-mar. 2010	PSD d. mar. 2010		
22	DOBRE Cristina Elena	Iași	PNL p. oct. 09	I afiliat PDL oct.-noi. 2009	I neafiliat noi. 2009- ian 2010	PDL d. ian. 2010	
23	DUMITRU Georgică	Dâmbovița	PDL p. iul. 2012	PC d. iul. 2012			
24	FRUNZULICĂ Doru-Claudian	Olt	PSD p. iun. 2011	I afiliat UNPR d. iun. 2011			
25	GIURGIU Mircia	Cluj	PDL p. mai 2011	I neafiliat mai11-oct12	PSD d. oct. 2012		
26	GUST- BĂLOȘIN Florentin	Dolj	PSD p. mai 2011	PC mai-noi. 2011	I neafiliat noi. 2011- mar 2012	PDL mar.- apr. 2012	PSD d. apr. 2012
27	HOGEA Gheorghe	Caraș- Severin	PDL p. apr. 2012	PNL d. apr. 2012			
28	IACOB-RIDZI Monica Maria	Hunedoara	PDL p. sep. 2012	I neafiliat d.sep12			
29	IORDACHE Luminița	Iași	PSD p. apr. 2010	I afiliat UNPR d. apr. 2010			

Nr	Nume/prenume	Circumscripție	Partid 1	Partid 2	Partid 3	Partid 4	Partid 5
30	IRIMESCU Mircea	Suceava	PNL p. feb. 2009	I afiliat GDI feb 2009-apr 2010	I neafiliat apr. 2010-feb. 2011	I afiliat PNL d. feb. 2011	
31	JOLȚA Nicolae	Bihor	PNL p. feb 2012	PDL d. feb. 2012			
32	LEȘE Doru Brașoan	Maramureș	PDL p. sep. 2012	PNL d. sep. 2012			
33	MARIAN Dan Mihai	Vaslui	PNL p. iun 2009	I afiliat PDL iun-noi 2009	I neafiliat noi. 2009-ian.2010	PDL d. ian. 2010	
34	MAZILU Constantin	Vâlcea	PSD p. apr. 2010	I afiliat UNPR d. apr 2010			
35	MOCANU Adrian	Buzău	PSD p. mar. 2010	I afiliat GDI mar-iun 2010	PSD d. iun. 2010		
36	MOLDOVAN Carmen Ileana	Buzău	PSD p.mar. 2010	I afiliat GDI mar-mai 2010	PSD d. mai 2010		
37	MOREGA Dan Ilie	Gorj	PNL p. iun. 2010	I neafiliat iun 2010-sep 2011	I afiliat UNPR sep. 2011-feb 2012	I neafiliat d. feb. 2012	
38	MUNTEANU Ioan	Neamț	PSD p. feb. 2010	I afiliat GDI feb. 2010-iul. 2012	PSD d.iul. 2012		
39	NECULAI Marius	Neamț	PDL p. oct. 2012	I neafiliat d. oct. 2012			
40	NEGRUȚ Clement	Alba	PDL p.mar11	I afiliat GDI mar-mai 2011	PDL d. mai 2011		
41	NICOLICEA Eugen	Mehedinți	PSD p.oct. 2009	UNPR d. oct 2009			
42	NICULESCU-MIZIL Oana	București	PSD p.mar. 2012	I. neafiliat d. mar. 2012			
43	PĂSAT Dan	Giurgiu	PNL p. oct. 2009	I afiliat PDL oct-noi09	I neafiliat noi 2009-feb 2010	PDL d. feb. 2010	
44	OAJDEA Daniel Vasile	Iași	PDL p. feb. 2012	I neafiliat d. feb. 2012			
45	OPREA Gabriel	Ilfov	PSD p. ian. 2009	I afiliat UNPR d. ian. 2009			
46	PARDĂU Dumitru	Suceava	PDL p. iul. 2012	PNL d. iul. 2012			

Nr	Nume/prenume	Circumscripție	Partid 1	Partid 2	Partid 3	Partid 4	Partid 5
47	PIRPILIU Ștefan	București	PDL p. aug. 2012	I neafiliat (Forța Civică) d. aug. 2012			
48	POPESCU Cosmin Mihai	Gorj	PDL p. mar. 2011	I afiliat PDL d. mar. 2011			
49	POTOR Cătălin	Alba	PDL p. sep. 2010	I neafiliat sep.-dec. 2010	PNL d. dec. 2010		
50	PRIGOANĂ Vasile-Silviu	București	PDL p. sep. 2012	I neafiliat d. sep. 2012			
51	REBENCIUC Neculai	Botoșani	PNL p. oct. 2009	I afiliat GDI oct09-mar10	PDL d. mar. 2010		
52	ROMAN Gheorghe	Sibiu	PDL p. mai 2012	I neafiliat mai-sep. 2012	PSD d. sep. 2012		
53	RUSU Valentin	Caraș- Severin	PDL p. apr. 2012	PNL d. apr. 2012			
54	SAVA Andrei- Valentin	Prahova	PDL p. mai 2012	PSD d. mai 2012			
55	SĂNIUȚĂ Marian-Florian	Prahova	PSD p. feb. 2011	I neafiliat d. feb. 2011			
56	SÂRBU Marian	Vaslui	PSD p. mar. 2010	I afiliat UNPR d. mar. 2010			
57	SOPORAN Vasile Filip	Cluj	PSD p. noi. 2009	I afiliat UNPR d. noi. 2009			
58	STAN Nicolae	Olt	PDL p. mai 2010	I afiliat UNPR Mai 2010- sep 2011	PSD d. sep. 2011		
59	STERIU Valeriu- Andrei	Olt	PSD p. feb. 2010	I afiliat UNPR d. feb. 2010			
60	URICEC Eugen	Suceava	PDL p. apr. 2012	PSD d. apr. 2012			
61	TABUGAN Ion	Caraș- Severin	PNL p. oct. 2009	I afiliat UNPR d. oct. 2009			
62	TĂRÂȚĂ Culiță	Neamț	PSD p. feb. 2010	I afiliat UNPR d. feb. 2010			
63	TIMIȘ Ioan	Hunedoara	PNL p. mar. 2010	PDL d. mar. 2010			

Nr	Nume/prenume	Circumscripție	Partid 1	Partid 2	Partid 3	Partid 4	Partid 5
64	ȚIȚA-NICOLESCU Gabriel	Brașov	PSD p. dec. 2009	I afiliat UNPR dec 2009-apr 2012	PDL d. apr. 2012		
65	ȚAGA Claudiu	Timiș	PNL p. dec. 2010	I afiliat UNPR d. dec. 2010			
66	ȚUREA Răzvan	Prahova	PSD p. dec. 2009	I afiliat UNPR d. dec 2009			
67	VASILE Aurelia	București	PSD p. dec. 2011	I. afiliat UNPR d. dec. 2011			
68	ZOICAȘ Gheorghe	Maramureș	PSD d. noi. 2009	I afiliat GDI noi 2009-apr 2010	I neafiliat apr 2010-iun 2012	I afiliat PNL d. iun. 2012	

Legendă: I = Independent; I neafiliat = independent neafiliat vreunui grup parlamentar, UNPR = Independent afiliat grupului UNPR; GDI = Grupul parlamentar al deputaților independenți

Observație: Independent afiliat UNPR înseamnă fie GP deputaților independenți, fie G progresist. În cazurile în care un parlamentar a mers la GDI și apoi la grupul progresist, am considerat UNPR, la cei care au fost în GDI și apoi au mers către alt partid sau au ales să nu mai fie afiliați, am marcat distinct GDI.

Anexa 2

Lista senatorilor care au schimbat cel puțin un partid în legislatura 2008-2012

Nr	Nume/prenume	Circumscripție	Partid 1	Partid 2	Partid 3	Partid 4
1	BADEA Viorel Riceard	Diaspora	PDL p. mai 2012	PNL mai-iul. 2012	PDL d. iul. 2012	
2	BANIAȘ Mircea Marius	Constanța	PDL p. feb. 2012	PNL d. feb. 2012		
3	BĂDESCU Iulian	Prahova	PDL p. iun. 2010	PSD d. iul. 2010		
4	BERCA Gabriel	Bacău	PNL p. apr. 2010	PDL d. apr. 2010		
5	CALCAN Valentin Gigel	Dâmbovița	PDL p. iul. 2012	PSD d. iul. 2012		
6	CÂMPANU Liviu	Botoșani	PNL p. sep. 2009	I afiliat UNPR sep. 2009-febr. 2011	I afiliat PNL feb.-mar. 2011	I afiliat UNPR d. mar. 2011
7	CHIRVĂSUȚĂ Laurențiu	Galați	PSD p. dec. 2009	I afiliat UNPR d. dec. 2009		

Nr	Nume/prenume	Circumscripție	Partid 1	Partid 2	Partid 3	Partid 4
8	CHIVU Sorin Serioja	Prahova	PSD p. dec. 2009	I afiliat UNPR d. dec. 2009		
9	CIBU Constantin Sever	Brăila	PNL p. sep. 2010	I afiliat UNPR d. sep. 2010		
10	CRĂCIUN Avram	Arad	PSD p. oct. 2011	I afiliat UNPR d. oct. 2011		
11	DAVID Gheorghe	Timiș	PDL p. iun. 2012	I afiliat PSD iun-iul 2012	I afiliat PDL d. iul. 2012	
12	DIACONESCU Cristian	București	PSD p. feb. 2010	I afiliat UNPR d. feb. 2010		
13	DOBRA Nicolae	Alba	PDL p. apr. 2012	I afiliat UNPR d. apr. 2012		
14	DUMITRU Constantin	Călărași	PDL p. mai 2012	I afiliat PNL d. mai 2012		
15	FILIP Petru	Bihor	PDL p. mai 2012	PSD d. mai 2012		
16	GEOANĂ Mircea Dan	Dolj	PSD p. noi. 2011	I neafiliat d. noi. 2011		
17	GROSU Corneliu	Mureș	PSD p. feb. 2010	I afiliat UNPR d. feb. 2010		
18	ION Vasile	Buzău	PSD p. feb. 2011	PC feb-sep. 2011	I afiliat UNPR sep. 2011- mai 2012	PSD d. mai 2012
19	IORDĂNESCU Anghel	Ilfov	PSD p. ian. 2009	I. afiliat UNPR d. oct. 2009		
20	MARIAN Ovidiu	Arad	PDL p. iun. 2012	I afiliat PNL d. iun. 2012		
21	MĂGUREANU Cezar Mircea	Giurgiu	PNL p. oct. 2009	I afiliat UNPR oct. 2009 - mai 2012	PSD d. mai 2012	
22	MĂRCUȚIANU Ovidius	Neamț	PNL p. oct. 2009	I afiliat UNPR d. oct. 2009		
23	MIHĂILESCU Petru Șerban	Teleorman	PSD p. feb. 2010	I afiliat UNPR d. feb. 2010		
24	MUTU Gabriel	București	PDL p. oct 2010	PSD d. oct. 2010		
25	NEDELICU Vasile	Călărași	PNL p. feb. 2010	I afiliat UNPR d. feb. 2010		

Nr	Nume/prenume	Circumscripție	Partid 1	Partid 2	Partid 3	Partid 4
26	NISTOR Vasile	Bacău	PDL p. mar. 2011	PC d. mar. 2011		
27	NIȚĂ Mihai	Olt	PDL p. iul. 2012	PC d. iul. 2012		
28	PĂRAN Dorin	Hunedoara	PDL p. apr. 2012	PNL d. apr. 2012		
29	PLĂCINTĂ Sorina-Luminița	Vrancea	PDL p. iun. 2012	PNL d. iun. 2012		
30	POPA Mihaela	Iași	PDL p. apr. 2012	PNL d. apr. 2012		
31	PRODAN Tiberiu Aurelian	Suceava	PNL p. oct. 2009	I afiliat PDL Oct. 2009- iun. 2012	I afiliat PNL d. iun. 2012	
32	RĂDULESCU Șerban	Cluj	PDL p. iun. 2011	PC d. iun. 2011		
33	SECĂȘAN Iosif	Caraș-Severin	PDL p. apr. 2012	PNL d. apr. 2012		
34	SEVERIN Georgică	Prahova	PDL p. sep. 2010	PSD d. sep. 2010		
35	TOMA Ion	Olt	PSD p. mai 2011	I afiliat UNPR d. mai 2011		

Legendă: I = Independent; I Neafiliat = independent neafiliat vreunui grup parlamentar, UNPR = Independent afiliat grupului UNPR; GPI – Grupul parlamentar al independenților

Anexa 3

Deputați care și-au încheiat mandatul înainte de termen în legislatura 2008-2012

Nr	Nume/prenume	Circumscripție	Evoluție partizană	Motiv	Înlocuit/ neînlocuit	Până în
1	OLTEANU Bogdan	București	PNL	Demisie	Radu Stroe (PNL)	oct 2009
2	POPA Daniela	București	PC	Demisie	Teodora Virginia Trandafir (PDL)	feb 2012
3	Ioan TIMIȘ	Hunedoara	PNL=> PDL	Deces	Câmpeanu Mariana (PNL)	aug 2010
4	DUMITRESCU Liana	Național	Minorități	Deces	Neînlocuită	ian 2010
5	SURDU- SOREANU Radu- Victor	Neamț	PSD	Deces	Rădulescu Adrian (PDL)	apr 2011
6	CHERECHES Cătălin	Maramureș	PSD => Indep.=> PNL =>Neafiliat	Demisie	Înlocuit de TĂTARU Florin- Cristian (PSD)	mai 2011
7	PALFI Moez Zoltan	Cluj	UDMR	Deces	Neînlocuit	aug 2011
8	FRUNZULICĂ Doru-Claudian	Olt	PSD=> UNPR	Demisie	Neînlocuit	oct.2011

9	LAKATOS Petru	Bihor	UDMR	Demisie	Neînlocuit	oct 2011
10	SĂFTOIU Ana Adriana	Prahova	PNL	Demisie	Neînlocuit	feb 2012
11	TRANDAFIR Teodor Virginia	București	PDL	Demisie	Neînlocuită	feb 2012
12	SOPORAN Vasile Filip	Cluj	PSD=> UNPR	Demisie	Neînlocuit	feb 2012
13	IFTIME Dragoș- Adrian	Vaslui	PDL	Demisie	Neînlocuit	mart 2012
14	POP Virgil	Cluj	PNL	Demisie	Neînlocuit	mart 2012
15	ȚURCANU Florin	Botoșani	PNL	Demisie	Neînlocuit	iunie 2012
16	ARION Viorel	Hunedoara	PDL	Demisie	Neînlocuit	iun 2012
17	NĂSTASE Adrian	Prahova	PSD	Demisie	Neînlocuit	iun 2012
18	DOBRE Ciprian Minodor	Mureș	PNL	Demisie	Neînlocuit	iun 2012
19	NEGOIȚĂ Robert Sorin	Teleorman	PSD	Demisie	Neînlocuit	iun 2012
20	UIOREANU Horea-Dorin	Cluj	PNL	Demisie	Neînlocuit	iun 2012
21	ADOMNIȚEI Cristian	Iași	PNL	Demisie	Neînlocuit	iun 2012
22	PIEPTEA Cornel	București	PNL	Demisie	Neînlocuit	iun 2012
23	CINDREA Ioan	Sibiu	PSD	Demisie	Neînlocuit	iun 2012
24	SÂRBU Marian	Vaslui	PSD => UNPR	Demisie	Neînlocuit	iun 2012
25	COROAMĂ Gheorghe	Suceava	PNL=> Indep=> PDL =>PSD	Demisie	Neînlocuit	iun 2012
26	MOLDOVAN Radu Emil	Bistrița- Năsăud	PSD	Demisie	Neînlocuit	iun 2012
27	NECHIFOR Cătălin-Ioan	Suceava	PSD	Demisie	Neînlocuit	iun 2012
28	TEODORESCU Horia	Tulcea	PSD	Demisie	Neînlocuit	iun 2012
29	RADAN Mihai	Național	Minorități	Demisie	Neînlocuit	iulie 2012
30	TĂRÂȚĂ Culiță	Neamț	PSD=> UNPR	Demisie	Neînlocuit	iulie 2012
31	ANDON Sergiu	București	PC	Demisie	Neînlocuit	sep 2012
32	BOLDEA Mihail	Galați	PDL=> Neafiliat	Demisie	Neînlocuit	sept 2012
33	ALBU Gheorghe	Dâmbovița	PDL	Demisie	Neînlocuit	oct 2012
34	SURUPĂCEANU Mugurel	Gorj	PSD	Demisie	Neînlocuit	oct 2012

Anexa 4*Senatori care și-au încheiat mandatul înainte de termen în legislatura 2008-2012*

Nr	Nume/prenume	Circumscripție	Evoluție partizană	Motiv	Data încetării mandatului
1	MELEȘCANU Teodor Viorel	Prahova	PNL	Demisie	martie 2011
2	CINTEZĂ Mircea	Argeș	PDL	Demisie	decembrie 2011
3	GYERKO Laszlo	Harghita	UDMR	Demisie	decembrie 2011
4	DIACONESCU Cristian	București	PSD => UNPR	Demisie	mai 2012
5	ROBU Nicolae	Timiș	PNL	Demisie	iunie 2012
6	BÎGIU Marian Cristinel	Buzău	PNL	Demisie	iunie 2012
7	MUSTĂȚEA Vasile	Giurgiu	PNL	Demisie	iunie 2012
8	POPA Cornel	Bihor	PNL	Demisie	iunie 2012
9	VOICULESCU Dan	București	PC	Demisie	iunie 2012
10	BĂDESCU Iulian	Prahova	PDL => PSD	Demisie	iunie 2012
11	FRÂNCU Emilian Valentin	Vâlcea	PNL	Demisie	iunie 2012
12	ȚUȚUIANU Adrian	Dâmbovița	PSD	Demisie	iunie 2012
13	VASILESCU Lia Olguța	Dolj	PSD	Demisie	iunie 2012
14	BOKOR Tiberiu	Covasna	UDMR	Demisie	iulie 2012
15	MANG Ioan	Bihor	PSD	Demisie	iulie 2012